

partisyon
Müzik ve Düşünce Dergisi

3

TÜRK MÜZİĞİ NEDİR?

Tarih boyunca süregelen ve farklı kültürlerin ortak bir ürünü olan müzik geleneğimizi, son yüzyılda tüm devletlerin ideolojik dayanağı olan milliyetçilik fikri etkisiyle, tüm Anadolu coğrafyasındaki halkların ortak mirası olarak görmeme gibi bir lüksümüz yok.

Deniz AYDAR

Kimlik ve Kapsam Açısından
Türk Müziğine Bir Yaklaşım

Göksel ILGIN

Türkiye’de
Arabeske Veryansın –
Popüler, Müzik ve
Halk İlişkisi Üzerine

Arif DEMİR

Geleneksel Hint Müziği ve
Türk – Hint Müziğinde
Müşterek Temalar

EK

Kezban ADAM

Osmanlı’da Batı Müziği

partisyon

Müzik ve Düşünce Dergisi

Türk Müziği Nedir?

Sayı 3

partisyon

Müzik ve Düşünce Dergisi

Bölgesel süreli hakemli yayın.

ISSN: 2148-4333

Sayı:3 (Ekim-Kasım-Aralık 2014)

Partisyon Dergisi adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Sami Yenice

Editör: Yılmaz Anıl Baskı

Danışma Kurulu (Alfabetik Sıra ile)

Yrd. Doç. Abdullah Onur Aktas

Prof. Dr. Ahmet İnam

Ahmet Say

Prof. Dr. Ali Ergur

Yrd. Doç. Cenk Güray

Yrd. Doç. Ebru Güner Canbey

Doç. Dr. Mehmet Can Özer

Prof. Dr. Mehmet Emin Göktepe

Prof. Dr. Ömer Naci Soykan

Partisyon Dergisi yılda dört sayı olarak üç ayda bir yayımlanır.

Partisyon Dergisi ve yazarın ismi kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması hakem kararına bağlıdır. Dergimizde yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Partisyon Dergisi kör hakem sistemini uygulamaktadır.

Partisyon Dergisi

Güvenevler mah. Meneviş sok.

No: 73/9 A.Ayrancı - Ankara

0545 857 24 14

info@partisyon.com.tr

www.partisyon.com.tr

Baskı: Ses Reklam

Kazım Karabekir Cad. Kültür Çarşısı

7 / 1-4-11 İskitler/ Ankara

Sertifika No:16926

1.Baskı: 1000 adet, Ekim 2014

İÇİNDEKİLER

7

Deniz AYDAR

Kimlik ve Kapsam Açısından
Türk Müziğine Bir Yaklaşım

17

Göksel ILGIN

Türkiye’de Arabeske Varyansın –
Popüler, Müzik
Ve
Halk İlişkisi Üzerine

65

Arif DEMİR

Geleneksel Hint Müziği
Ve
Türk - Hint Müziğinde Müşterek Temalar

87

EK

Kezban ADAM

Osmanlı’da Batı Müziği

EDİTÖR'den

TÜRK MÜZİĞİ NEDİR?

Tarih boyunca süregelen ve farklı kültürlerin ortak bir ürünü olan müzik geleneğimizi, son yüzyılda tüm devletlerin ideolojik dayanağı olan milliyetçilik fikri etkisiyle, tüm Anadolu coğrafyasındaki halkların ortak mirası olarak görmeme gibi bir lüksümüz yok. Günümüzde bu köklü müziği, devlet kültür politikaları içinde görmemiz onun bütün olarak bize ait olması gibi bir yanılsamaya yol açmakta. Kaldı ki devletlerin kültür politikalarının yönlendirici etkisi altında herhangi bir sanat eserini üretmek, icra etmek, sergilemek, dinlemek, üzerinde düşünmek v.s. ne kadar sağlıklı olabilir ki? Devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda bugün desteklediği bir şeyden yarın desteğini çekip yasaklar koymaya çağının garantisini kim verebilir?

Tarihsel olarak incelediğimizde 10. yüzyıldan Cumhuriyet tarihine kadar olan dönemde geleneksel müziğimiz genel hatlarıyla; oluşum dönemi, dönüşüm dönemi, klasik dönem gibi süreçlerden geçmiştir. Tarihte ayrı bir öneme sahip olan Osmanlı İmparatorluğu döneminde imparatorluğun politikaları gereği geleneksel müziğimiz kimi zaman sarayda baş tacı edilmiş kimi zamansa ikinci plana itilmiştir.

Cumhuriyet tarihine baktığımızda ise devletin uyguladığı reformlar gereği bir dönem geleneksel müziklerimizin radyo yayınlarından kaldırıldığını görüyoruz. İlerleyen dönemlerde hükümetlerin belirlediği kültür politikalarında da durum bazen geleneksel müziğimizi teşvik ediyormuş gibi görünse de devletin herhangi bir sanat dalını ya da herhangi bir sanatçıyı bir diğerinden üstün tutmasının ve bunu yaparken resmi ideoloji savlarıyla sanata müdahale etmesinin doğurduğu olumsuz sonuçlar ortada.

Öğrenilmiş cehaletimizden kurtulup birbirlerine tarihle bağlanmış halkların ortak mirası olan bu müziği anlamamız için ilk önce bazı temel savları kabullenmemiz gerekiyor.

Bu müzik tüm bu coğrafyanın ortak mirasıdır.

Yılmaz Anıl Baskı

Ekim 2014

سُبْحَةُ مِنْ نَوَازِيحِ رَبِّ الرِّقَابِ -
 الضميمة ١٢ ١١ ١٠ ٩ ٨ ٧ ٦ ٥ ٤ ٣ ٢ ١
 على صبيحنا خالين ترقبوا . ومن وصلكم يوماً غلته فقد فو
 ولا تلتقوا بالصدود فإنه . يحاذران ينكوا اليكم فلتقوا
 تبتسم . ناخا . بين . توف . بتقوا .
 ومن وصلكم . يوماً . عليكم . تصدقوا .
 ولا تلتقوا . بالصدود . فإنت مس .
 يحاذران . ينكوا اليكم . فلتقوا .

Nevruz Remel Beste
 (Safiyüddîn'in Kitabü'l-Edvâr'ından)

KİMLİK VE KAPSAM AÇISINDAN TÜRK MÜZİĞİ'NE BİR YAKLAŞIM

Deniz AYDAR*

Türk Müziği adeta bir inci tanesi gibidir. Bunun nedeni sadece naif bir müzik olmasından değil; tıpkı inci tanesinde saklı olan bir değer gibi, bu müzikte de hem gücü, hem de gizemi simgeleyen bir değer var olması nedeniyledir. Ancak bu değer yıllardır çeşitli görüş ve düşünceler üzerine farklı şekillerde yol almakta, özelliklerini tam olarak oturtmuş olmasına rağmen, özellikle kimlik konumunun ve kapsamının doğru saptanamaması yüzünden, bazı kesimlerce yıpratılmaktadır. Bu noktada, Türk Müziği nedir? sorusunun üzerinde düşünmek gerekmektedir.

Türk Müziği nedir? sorusuna kendisini çevreleyen konular itibarı ile çok yönlü bakılabilir. Çünkü soru, tek boyutlu cevabı olan bir soru değildir. Aslında bu sorunun altında yatan en önemli neden, bu müziğin farklı etkileşimler ürünü olmasına rağmen, kendine has bir yapısının olması ve geniş bir coğrafyayı yansıtmasıdır. Dolayısıyla bu müziği çözmeye çalışmak bir o kadar zordur.

* Yrd. Doç., Ordu Üniversitesi, Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Müzik Bölümü

Orta Asya'dan başlayarak en son Osmanlı toplumunda şekillenen Türk Müziği, **etkileyen** ve **etkilenen** bir müzik olarak doğu medeniyeti içerisinde oluşup, yabancı etkileşimlerle de gelişen, Batı düşüncesinin 'özel bir müzik' olarak baktığı, anlaşılmaya uğraşılan bir müzik türüdür. Sistematik olmaktan daha çok felsefi yoruma dayanan bu müzik türü, günümüze kadar olan sürecinde tarihsel bir takım dönemleri yaşamış, çeşitli değişikliklere uğrayarak varlığını devam ettirmiştir. Ancak bugün, gerçek varlığını devam ettirme noktasında farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşler çerçevesinde bir kesim, bu müziğin fasıl geleneği ve oda müziği özelliğini kaybettiği düşüncesini savunup, gelenekçi bir çizgi sergilerken; bir diğer kesim, farklı sentez düşünceleriyle çağın yeniliklerine uymuş olan yanını desteklemektedir. Bu noktada Türk Müziği'nin kimlik ve kapsamını tartışmak gerekmektedir. Çünkü müziksel olarak taşıdığı öz yapısının yanı sıra, toplumsal milli kimliğe kadar giden boyutlara sahiptir.

Türk kimliğinin üslup, düşünüş ve yaşayış tarzı bu müzikte gizlidir. Konuma bu şekilde bakıldığı zaman bu ancak bir ön bakış açısı olabilir. Çünkü Türk kimliği, dünya tarihinde karmaşık, çok yönlü ve özellikle kavme dayalı etkileşimle oluşmuş, çok kültürlü bir kimliktir. Dolayısıyla Türk Müziği de, etkileşimle oluşmuş bir müziktir. Kaldı ki bu etkileşime Hıristiyan ve Musevi kökenli Türkler de girer.

Orta Asya'dan bu yana çeşitli aşamalar geçirmiş olan Türk kimliğinin özel bir alan olarak Türk Müziğine yansımaları ise, Türk Müziği'ndeki makam, üslup, yorum, tarih, eğitim gibi kavramları şekillendirmiş ve Türk Müziği geçirdiği dönemselsel olguları, **makam ve üslup** şeklinde göstermiştir. Yani, Türk Müziği'nin ana yapısı makam ve üslup müziği olmasıdır. Asıl kapsam bu iki kelimedede yatar. Dolayısıyla makam ve üslup açısından geniş bir dünya coğrafyasını etkilemiş olan Türk Müziği, tarihsel dönemler itibarıyla da bu yapılarında değişiklik göstermiştir. Kısaca değinmek gerekirse, Türk Müziği'nin hazırlık ve oluşum dönemlerini kapsayan yüzyıllarda, makam yapısı, dairesel bir sistemde seslerin birbirleri ile olan astrolojik ilişkilerine dayanıyorken; 17. ve özellikle 18. yüzyılda, icra geleneğinin içinde canlanarak, kendine has özellikleriyle klasik yapılarını oluşturmuş, bestecilerin de katkılarıyla kişisel ve saza yönelik icra üslubunda yansımıştır. Dolayısıyla üslup kavramı da bu yüzyıllarda kendini göstermiş ve Cumhuriyet döneminin başlan-

gıç yıllarına kadar devam etmiştir. Ancak 19. yüzyıl Tanzimat etkileriyle değişmeye başlayan makam ve üslup kavramları, özellikle Cumhuriyet dönemindeki farklılaşma olgusu¹ ile birlikte, ilerleyen yıllarda kaybolmaya yüz tutmuş ve günümüzde Türk Müziği'nin kendi dışında çok farklı türleri oluşmuştur.

Kapsamı sadece makam ve üslup olmayan Türk Müziği, kendini geniş bir coğrafya, tarih ve eğitim silsilesiyle de oluşturmuştur. Buna ait özel yapılanmalar ve isimler vardır. Bu ve bunun gibi birçok özelliği ile Türk Müziği, etkilediği kadar etkilenen bir konumda da olmuştur. Özellikle Batılılaşma devrinde, Batı kültüründen oldukça etkilenmiş, Doğu ve Batı medeniyeti arasındaki birliktelik ve çatışmada **etkilenen** bir müzik olarak kendini göstermiş ve farklı adlar alarak değişime uğramıştır. Dolayısıyla geçen zaman sürecinde asıl kapsam ve kimliğinden çok farklı noktalara taşınarak, adeta bir politika haline getirilmiştir.

Bu şekilde makam, üslup, felsefe, eğitim, coğrafya kavramlarıyla ile asıl kapsamını oluşturan Türk Müziği, hep tartışılan bir müzik türü olarak kendini göstermekte ve çözülmeye çalışılmaktadır. Konuyu kimlik ve kapsam açısından değerlendirirken, ilgili başlıklarla, daha ayrıntılı ele almak yerinde olacaktır.

TÜRK'LÜK OLGUSU AÇISINDAN TÜRK MÜZİĞİ

Türk Müziği'nin konumlandırılmasındaki ana yanılığardan biri, bu müziği etkileşim kavramını göz ardı ederek, sadece Türk ulusuna mal etmeye çalışmaktır. Evet, Türk ulusunun Müziği'dir. Ancak, geçmişten gelerek tüm yönleri ile Türk ulusunun yapısını çok iyi analiz etmek gerekir. Yüzyıllardır tarih sahnesinde var olan Türk ulusu çok geniş bir coğrafyada varlığını devam ettiren, kendi kültür değerlerini yaratmış, bununla yetinmeyerek Çin, Hint, Fars, Arap, Bizans kültürleri gibi insanlığın en köklü kültürleriyle ilişkiye girmiş, bazen onları etkilemiş, bazen de onlardan etkilenerek yeni sentezler meydana getirmiş² çok zengin bir yapıya sahiptir.

Konunun farklı bir yönü ise, Türk Ulusunun, milletten ulus kavramına geçişteki süreçleridir. Türk ulusu boyutunda Türk Müziği'nin

¹ Bülent Aksoy, **Geçmişin Musiki Mirasına Bakışlar**, Pan Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 210

² Ahmet Ş. Ak, **Türk Musikisi Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s.15

durumu tamamen farklı olup, modernize edilmeye çalışılmıştır. Millet olmakla ulus olmak arasındaki Türk Müziği süreçleri, tarihsel açıdan farklılık gösterir. Türk toplumunun millet olma aşamasındaki Türk Müziği süreçleri, bu toplumun Osmanlılık çerçevesinde sergilemiş olduğu ümmet ve biat etme anlayışıyla şekillenerek, klasik yapı, mehter ve dini müzik çerçevesinde oluşmuştur. Bu, konunun biraz daha ayrıntılı yönüdür. Ancak burada asıl üzerinde durulması gereken, Türk Müziği'nin yaratıldığı coğrafya itibarıyla, geniş bir dünya coğrafyasında yer aldığı ve Türk ulusunun, geçmişten gelerek yaşadığı süreçlerdeki çok kavimli yapısıyla, kültürel etkileşim kapsamında Türk Müziği'ni oluşturmasıdır. Dolayısıyla Türk Müziği, Türk kökenli olmakla birlikte, keskin Türklükten daha çok, doğu medeniyeti kökenli, kavimsel, etnik, savaş ve harplerle Balkanlara ve Doğu Avrupa'ya kadar uzanmış, ayrıca İran, Azerbaycan, Arabistan, Suriye, Mısır vs. topraklarla kültür alışverişinde bulunarak, son kertede batılı **etkileşim** müziğidir. Örneğin Yunan makamlarıyla bizim bazı makamlarımızın benzeşmesi tesadüf değildir. Çünkü tarihi ve kültürel yönden etkileşim söz konusudur. Bunun devamı coğrafi bütünlükte gizlidir.

COĞRAFYA AÇISINDAN TÜRK MÜZİĞİ

Kimlik açısından bir milliyete sığamayan Türk Müziği'ne, farklı yaklaşımlar doğrultusunda, bu müziğin kapsamını etkileyecek şekilde, **Türkiye coğrafyasında icra edilen her tür müzik** olarak da yaklaşmıştır. Ancak bu yaklaşım, Türk Müziği'nin aslını öteleyecek şekilde, genel ve kabataslak bir yaklaşımdır. Kimlikle olduğu kadar, Türk Müziği'nin kapsamıyla da bağlantılı olan bu nokta çok önemlidir. Çünkü burada, Türk Müziği kavramı ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki kastedilmek istenen, genel bir tanımdan çok özel bir tanım olan **Klasik Türk Müziği'**dir. Bu anlamda üzerinde durulması gereken bu müzik, sadece bir coğrafyaya sığdırılıp, **her tür müzik** olarak tanımlanamaz çünkü, farklı çevrelerde tarihsel köklerini oluşturmuş ve Osmanlı'da kurallarını koyarak, kendini var etmiştir. Ancak kendini var eden Osmanlı coğrafyasından önce, çok farklı yapılardan geçmiştir.

İçinde bulunulan coğrafyanın müzikal yapıyı etkilediği düşünülürse, bir yönüyle **Osmanlı müziği** denilen Türk Müziği, Osmanlılık

coğrafyası itibarıyla 'Saray müziği', 'Divan müziği', 'Klasik Türk Müziği' gibi adlar alarak, Türk coğrafyası içerisindeki Osmanlılık boyutuyla, klasik yapısını oluşturmuş ve her ne kadar Tanzimat'la Batılılaşma sürecini de yaşamış olsa, yakın tarihimiz olan Cumhuriyet dönemine **algılama boyutunda** klasik yapısıyla gelmiştir. Bu nedenle, Cumhuriyet döneminde Türk Müziği'nin Osmanlılık boyutu farklı değişimlere uğratılarak, geçen zaman sürecinde, Batılı disiplinden piyasa yozlaşmasına kadar olan bir süreç yaşanmıştır. Piyasa sürecinin kalite anlamında farklı yapılanmaları olmuştur. Örneğin bir gazino olgusu, piyasa anlamında, Türk Sanat Müziği boyutunun kaliteli dönemini yansıtır. Bu bağlamda köken, kimlik ve coğrafya kavramları birbirini etkilemiş ve bahsedilen Osmanlı kimliğinden önce de, Türk Müziği'ni şekillendiren daha öncelikli unsurlar olmuştur.

Bu unsurlardan ayrıca bahsetmek gerekirse, Türk Müziğinin kökeninin çok önceye dayanıp, avcılık ve toplayıcılık kültürü³ ile oluşan kabilesel yaşamdaki şaman etkilerine giderek, Orta Asya, Anadolu, Selçuklu coğrafyası ve oradaki Türk kavimlerinin göçer tarzdaki yaşam şekillerine dayanmakta olduğu, bir gerçektir. Göçer konumda olmak ve tarımsal yaşam Türk Müziği'nin ana kökenindeki müzikal etkileşimi kuvvetlendirmiş, özellikle hüseyini kokan halk ezgileri, etkileşime dayalı coğrafyadaki küçük toplulukların, duygu birliği ve mücadele yoğunluğunu perçinleştirmiştir. Dolayısıyla Türk Müziği çeşitli boyutlarıyla, ana yapısında halk ezgilerine dayanan, dünya coğrafyasındaki kavme dayalı Türk topluluklarının oluşturdukları ve İslamiyet'le birlikte makamsal yapısını kuvvetlendirerek, azınlık coğrafyası etkileriyle de gelişen, kendine has kurallarını zamanla oluşturmuş, sanat düzeyi yüksek bir müzik türüdür. Bunun gibi daha birçok tanımlama yapılabilir.

Türk Müziği'nin coğrafi olarak İslamiyet'ten önceki ve sonraki konumu farklıdır. Türkler İslamiyet'e geçişle birlikte, düzenli ve yerleşik bir toplum olmuşlar, Allah ve tevhit birliği ile birlikte, müzikal yapılarını da belli bir düzene sokarak, sınıflandırmışlardır. Bu sınıflandırmada Türk Müziği, tek sesli makam yapısını İslamiyet'in çeşitli evreleriyle birlikte geliştirmiş, saz şairlerinin öncülüğü ile müzikal mesleki yaşam ve belirgin icra kendini göstermiştir. Bu müzikal disipline oluş, Doğu

³ Mehmet Kaygısız, **Türklerde Müzik**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2000, s. 15

kökenli Türk toplumunda coğrafi olarak tek birlik altında oluşun bir göstergesidir. Bu da İslam dininin gelişme süreçleriyle bağlantılıdır.

İslam coğrafyasıyla birlikte makam yapısını kuvvetlendiren Türk Müziği, her ne kadar belirgin bir özellik taşımaya başlasa da, Türklerdeki çok köklülük ve çok kültürlülük yapısı bu coğrafyada da kendini göstermiş, etkileşim özellikle Osmanlı'da anlamını değiştirmiş ve Türk Müziği farklı bir şekilde dışarı açılmıştır. Dolayısıyla, müziğe özel kavram⁴ unsurlarıyla asıl konumunu oluşturmaya başlayan Türk Müziği, bu konumlanmasını Türk'lük kimliği açısından dışarıya açılımın getirdiği etkileşimle sağlamlaştırmış, gerek Osmanlı kimliğini taşıyan Türkler, gerekse Osmanlı'daki azınlıklar vasıtasıyla makam ve üslup yapısını oturtmuştur. Burada bahsedilen dışarı açılım, gelenek çerçevesindeki besteci ve icracıların yanı sıra, Osmanlı'nın tarihi oluşum çerçevesinde bünyesine kattığı, Türk Müziği'ne teori, icra ve bestecilik anlamında katkıda bulunan, sarayda yetişmiş yabancı kökenlilerdir. Bu noktada İstanbul şehrinin Türk Müziği'nin ana merkezi olduğu, Roma, Bizans ve Osmanlı'ya başkentlik ederek, kültürel ve müziksel etkileşime önyak olduğu unutulmamalıdır. Gayrimüslimlere kucak açan Osmanlı'da bu sebeplerle kilise ve havra gibi ibadet yerlerinde yapılan müzikte, Türk makamlarının etkileri çoktur.

Ayrıca geniş zaman çerçevesinde tarihi yapılanma ile birlikte Türkî Cumhuriyeti ülkeleriyle yapılan ve günümüzde de devam eden müzikal alışverişler de dışarı açılımın başka bir göstergesidir. Burada özellikle etnik çalgı çeşitlemesi ve icra anlamında Türk Müziği tanıtılmakta ve sentezleme yapılmaktadır.

Bütün bunlara bakıldığında gerek kimlik olarak, gerekse coğrafya açısından Türk Müziği'nin, Orta Asya'dan Osmanlı kimliğine gelişte çeşitli kültür odaklarıyla birlikte, özellikle Osmanlı dönemindeki etkileşimle, Ermeni, Rum, Yahudi gibi azınlıkları da bünyesine dâhil ederek, geniş bir coğrafyaya hitap ettiği, ayrıca kimlik kavramı ve coğrafi alanların bütün olmasıyla birlikte, **kendine özel oluş** noktasında kuvvetlendiği görülmektedir. Burada bahsedilen coğrafya yer kavramından daha çok, Türk Müziği'nin oluş şekilleriyle ilgilidir.

⁴ Prof. Dr. Ali Uçan, **Türk Müzik Kültürü**, Evrensel Müzik Evi, Ankara 2005, s.9

KENDİNE ÖZEL MÜZİK OLARAK TÜRK MÜZİĞİ

Türk Müziği'nin kendine özel oluş noktasında, ince bir ayırım vardır. Her müzik kendine özeldir. Ancak tarihi oluşumların ötesinde Türk Müziği, daha önce de bahsedilen naif karakteriyle, yoruma dayalı, açık bir ifade müziğidir. Bu yönüyle kendine özeldir. Bu noktada, Türk Müziği'nin karakteri ortaya çıkar. Bu karakter kapsamlı da ilintilidir. Konuya daha sistemli yaklaşmak için, Türk Müziği'nin karakterinden bahsetmek gerekir.

Görüldüğü üzere Türk Müziği, kendine 'özel'lik kavramıyla karakter ve kapsam olgularını bir arada taşımaktadır. Türk Müziği'nin, en son karakterini Osmanlı toplumunda oluşturduğu düşüncesinden hareketle, Osmanlı Müziği denilen bu müzik, tezhibi, nakşı (minyatürü), halısı, hattı ve ebrusuyla, Batılıların *sublime art* dedikleri 'ulvi' bir güzellik olan Osmanlı sanatının -mimarideki taş- yerine seste billurlaşmış şeklidir.⁵ Anlaşıldığı gibi Türk Müziği, karakter olarak ilk önce insan sesine ağırlık veren, usullü veya serbest bir şekilde, makama bağlı olarak okunan, kişisel üslup müziğidir. Bu üslup meşk denen eğitim silsilesi yoluyla sağlanmaktadır. Ayrıca bir oda müziği tarzı söz konusudur. Günümüze değin birçok değişim geçirmiş olan Türk Müziği'nin ana karakteri, budur. Kendine özel oluşu da bu çizgiyle sağlar. Bugünkü koral ve toplu icra ise, geleneksel eserlerin biçim değişikliği ile icrasındır. Konunun bir başka yönü, kendine özel oluş noktasında her ne kadar yoruma dayalı da olsa konumu bu olan Türk Müziği'nin, başlangıçtan itibaren çeşitli müzikolog ve bilim adamları sayesinde, alt tabanda matematiksel bir sistematik şekillendirdiği ve okullaşmaya doğru gitmiş bir sürecinin olduğu unutulmamalıdır. Bu şekilde bilimselliğin yolu açılmıştır ve devam etmektedir. Bu da, konunun ayrı bir yönüdür.

Kapsam ve karakter unsurları bir bütünlük arz ederken, Türk Müziği'nin kapsamından ayrıca bahsetmek yerinde olacaktır.

⁵ Cinuçen Tanrıkorur, **Osmanlı Dönemi Türk Musikisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003, s.15

KAPSAM OLARAK TÜRK MÜZİĞİ

Daha önce de bahsedildiği gibi, Türk Müziği'nin ana kapsamında, müziğin temel dinamikleri⁶ sayılan makam ve üslup kavramları bulunmaktadır. Ancak Türk Müziği sosyo-kültürel olarak geçirdiği aşmalarda, mehter (askeri) müziği, dini müzik, saray müziği, kent müziği ve günümüze doğru da sanat müziği gibi adlarla şekillenirken, oluşturduğu makam ve üslup kavramlarının altında, derin bir felsefe, eğitim ve tarih yatmaktadır. Özellikle felsefi açıdan incelendiğinde, makam ve üslup konularının oluşturduğu kavrayış, **meşk** ve **hafızada** kendini gösterir. Dolayısıyla Türk Müziği'nin ana kapsamını oluşturan konular, meşk ve hafıza olgusuyla bir bütünlük arz etmektedir.

MAKAM, ÜSLUP, MEŞK, HAFIZA VE FELSEFE

Burada amaç, yukarıda başlık olarak verilen kavramları ayrı ayrı açıklamak değildir. Çünkü her biri başlı başına makale olacak konulardır. Asıl yapılmak istenen, kapsam konusunu açıklarken, bütünlük arz eden bu konular çerçevesinde Türk Müziği'nin ana yapısını ortaya koymaktır.

Türk Müziği'nin bir **makam** müziği olarak özgürlük alanları açıktır. Dolayısıyla tek sesli makamsal yön, bir kısırlık değil, aksine bu müziğin ana yapısındaki kendine özgü zenginliktir. Çünkü makam, kişisel üslubu yansıtan sanatsal yaratıyla eşdeğerdir. Bu yaratıda Batı Müziği'ndeki gibi oktav olgusu ve arıza değil, **çeşni** yani, makamın ana karakterini gösteren ezgi ve birbiriyle ilişki halinde olan **esnek perde**⁷ olgusu söz konusudur. Esnek perde, perdenin gelişigüzel hareketini değil, icra, makam ve üsluba göre değişimini ifade eder. Dolayısıyla makamu oluşturan ana ezgi bahsedilen esnek perdeler itibarıyla yaratı ve yeteneğe açıktır. **Üslup** konusu da burada kendini gösterir. Sanatçı, özellikle kişisel icralarında yoruma dayalı üslubunu, icra ettiği makamdaki yaratıda gösterir. Dolayısıyla makam nasıl ki Türk Müziği'nin ana karakteriyse, üslup da sanatçının icradaki yıllara dayanan oturmuş karakteridir. Bu anlamda üslup denilen kişisel müzik karakteri, **meşk** adı verilen çok

⁶ Prof. Dr. Gülçin Y. Kaçar, **Türk Musikisi Üzerine Görüşler (Analiz ve Yorumlar)**, Maya Akademi, Ankara 2012, s. 15

⁷ Doç. Dr. Hanefi Özbek, **Türk Müziğinde Ana Dizi**, Pan Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 47

uzun bir eğitime dayanır. Bu eğitimde, hoca ve talebe ilişkisindeki alış-veriş, eserlerin sürekli tekrarından ibarettir. Nota olmaksızın belli bir üslup ve usulde, hoca tarafından yaşayarak öğretilen eserler, talebe tarafından tekrar edilerek taklit yoluna gidilir. Böylelikle talebe zamanla kendi üslubunu bulur. Bu noktada **hafıza** çok önemlidir. Türk Müziği'nin ana karakterinde nota olmadığı için, eserleri hafızada tutmak hem üstünlüktür, hem de her ne kadar unutulup gitme kaygısı da olsa eserlerin nesiller boyu aktarımını sağlayan önemli bir olgudur.

Makam, üslup, meşk, hafıza ve felsefe konusu, Türk Müziği'nin bir başka geleneği olan ve disiplin içeren korodan farklı olarak icra edilen **fasıl** olgusunda ise, bir başka şekilde tezahür ederek, makamsal bütünlüğün tiz perdelerdeki serbestliğinde ve makam geçişlerindeki yaratıda ortaya çıkar. Orada makamın sesteki toplu coşkusu söz konusudur.

Bütün bu sözü edilen kavramların, Türk Müziği'nin ana yapısındaki bir gelenek zinciri olduğu ve bu zincirin halkalarının aslen bir felsefeyi ortaya koyduğu görülmektedir. Bu felsefede naiflik unsurunun yanı sıra, yaratı ve güç unsurunu taşıyan Türk Müziği, sanatçının cevherini ortaya koyduğu; sabır, sadakat ve hoşgörü sergilediği bir bütünlük alanıdır.

SONUÇ

Tek sesli makam müziği, geleneği çeşitli şekillerde icra olgusunun devamının yanı sıra, bugün akademik ortama yansımış olarak, kaliteli sanatçı, akademisyen ve icracılarla yeni sentezlerini yaşamaktadır. Bu doğal, olması gereken bir süreçtir. Ancak tartışma noktasında olan kısır-döngü yaklaşımlar, bir milliyete sığdırmanın çok dışında farklı bir şekilde, Türk Müziği'nin kökeninin politik amaçlı olarak sadece Osmanlı'ya mal edilmesinde yatmakta, köken ve etkileşim göz ardı edilmektedir. Oysaki bu konuya yaklaşırken, Türk Müziği'nin bir üslup müziği olduğu, etkileşen bir coğrafyadan gelip, farklı kültür yaşamlarıyla birlikte çok kimlikli olduğu ve bu yaşamlar sonucunda kurallarını koyup geliştiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla, günümüze kadar gelirken çok çeşitli değişimler geçirmiş olan Türk Müziği'ni doğru konumlandırma ve çözüm noktasında, iyi niyetli yaklaşılmalı, çağın yeniliklerine açık olunmalı, kimlik ve kapsamı doğru değerlendirilmelidir. Bunu değerlendirme nok-

tasında ideolojik olmaktan daha çok, Türk Müziği'nin kendi arenasını göz önüne alınırsa, bugün yapılan akademik çalışmalar daha bütüncül ve kavgasız yapılacaktır. Çünkü değişmeyen tek şey değişimdir. Dolayısıyla değişime ayak uydururken, kaliteyi bulmak için Türk Müziği'nin temelindeki hoşgörü ve sabır sergilenmeli, Türk Müziği'ni çözme ve anlamlandırma noktasında, kaliteli yapıtlar olduğu sürece, bu müziği çok kapalı fikirlere hapsedmemelidir. Bu müzikte değer, coşku, disiplin, bilim, yaratı ve mükemmelliyet bir aradadır. Onun için bir inci tanesidir.

KAYNAKÇA

- AK Ahmet Ş., **Türk Musikisi Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2009
- AKSOY Bülent, **Geçmişin Musikisi Mirasına Bakışlar**, Pan Yayıncılık, İstanbul 2008
- KAÇAR Prof.Dr. Gülçin Y., **Türk Musikisi Üzerine Görüşler (Analiz ve Yorumlar)**, Maya Akademi, Ankara 2012
- KAYGISIZ Mehmet, **Türklerde Müzik**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2000
- ÖZBEK Doç. Dr. Hanefi, **Türk Müziğinde Ana Dizi**, Pan Yayıncılık, İstanbul 2014
- TANRIKORUR Cinuçen, **Osmanlı Dönemi Türk Musikisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003
- UÇAN Prof. Dr. Ali, **Türk Müzik Kültürü**, Evrensel Müzik Evi, Ankara 2005